

Autor: Monika Koziar

Szkolnictwo zawodowe i kształcenie praktyczne w opinii uczniów, kadry nauczycielskiej oraz organów prowadzących reprezentujących szkoły kształcenia zawodowego w regionie świętokrzyskim

Dualne kształcenie zawodowe polega na równoległe prowadzonym kształceniu teoretycznym w instytucji edukacyjnej, takiej jak szkoła lub centrum kształcenia oraz kształceniu praktycznym, odbywającym się w przedsiębiorstwie na określonym stanowisku pracy. W Polsce jest ono wciąż pewnego rodzaju nowością, co nie znaczy, że jego waga nie jest doceniana.

Reforma szkolnictwa wprowadziła wiele zmian, również tę polegającą na zastąpieniu szkolnictwa zawodowego przez szkolnictwo branżowe. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów, celem kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego jest przygotowanie uczniów do wykonywania pracy zawodowej i aktywnego funkcjonowania na zmieniającym się rynku pracy. Absolwent szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe powinien posiadać pełne kwalifikacje zawodowe i być przygotowanym do uzyskania niezbędnych uprawnień zawodowych.

Jak czytamy dalej w tym rozporządzeniu, zadania szkoły oraz innych podmiotów prowadzących kształcenie zawodowe są uwarunkowane zmianami zachodzącymi w otoczeniu gospodarczo-społecznym. Mają na nie wpływ: nowe techniki i technologie, idea gospodarki opartej na wiedzy, globalizacja procesów gospodarczych i społecznych, rosnący udział handlu międzynarodowego, mobilność geograficzna i zawodowa, a także wzrost oczekiwań pracodawców w zakresie poziomu wiedzy i umiejętności pracowników. Współpraca szkół z pracodawcami jest istotnym elementem nowoczesnego kształcenia, odpowiadającego potrzebom współczesnej gospodarki. Szkoła zajmująca się kształceniem zawodowym powinna je realizować w oparciu o współpracę z pracodawcami, a praktyczna nauka zawodu najlepiej, aby odbywała się w jak największym wymiarze czasu w rzeczywistych warunkach pracy. Podczas kształcenia zawodowego należy podejmować działania wspomagające rozwój każdego ucznia, odpowiednio do jego potrzeb i możliwości, uwzględniając indywidualne ścieżki edukacji

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego i kariery, możliwości podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych, a także zapobiegania przedwczesnemu kończeniu nauki.

Reprezentatywne badania ankietowe przeprowadzone wśród uczniów szkół zawodowych ujawniły, że podstawowym kryterium decydującym o wyborze takiego, a nie innego miejsca i kierunku kształcenia są możliwości znalezienia zatrudnienia po ukończeniu szkoły. Uczniowie zwracali uwagę głównie na praktyczne korzyści, takie jak: możliwości zarobkowe w danym zawodzie, chęć wykonywania określonego zawodu, nabycie uprawnień, kwalifikacji i umiejętności potrzebnych do pracy zawodowej. Badani wręcz oczekują, że w programie ich kształcenia dominować będą zajęcia praktyczne. Co ciekawe wśród osób, które uczestniczyły w praktykach zawodowych, niemal 20% oceniło dostosowanie programu nauczania do wymagań pracodawcy jako niewystarczające, a 25% osób z tej grupy stwierdziło, że aby móc pracować w zawodzie po ukończeniu szkoły, będą musieli uczyć się na stanowisku pracy przez co najmniej trzy miesiące. Ponadto wykazano istnienie silnej korelacji pomiędzy pracowitością uczniów, a zainteresowaniem nauką. Oznacza to, że cechy te idą ze sobą w parze¹.

¹ P. Michoń, M. Ławrynowicz, *Zawodne zawodówki? Szkolnictwo zawodowe w opiniach uczniów, nauczycieli i pracodawców*, Poznań 2011, s. 20, 25, 29-30.

W województwie świętokrzyskim dostrzeżono tę kwestię. Podjęte zostały intensywne działania, mające na celu wdrożenie dualnego systemu kształcenia, który stanowi rozwiązanie tego problemu. Sprzyja im realizacja projektu „Innowacyjna edukacja – nowe możliwości zawodowe”. Jest to projekt, dzięki któremu młodzi ludzie mogą sprawdzić się na wybranym przez siebie stanowisku pracy. Zdobywają wiedzę od profesjonalistów z danej branży, pracując na sprzęcie przez nich używanym, zapoznają się z aktualnymi trendami.

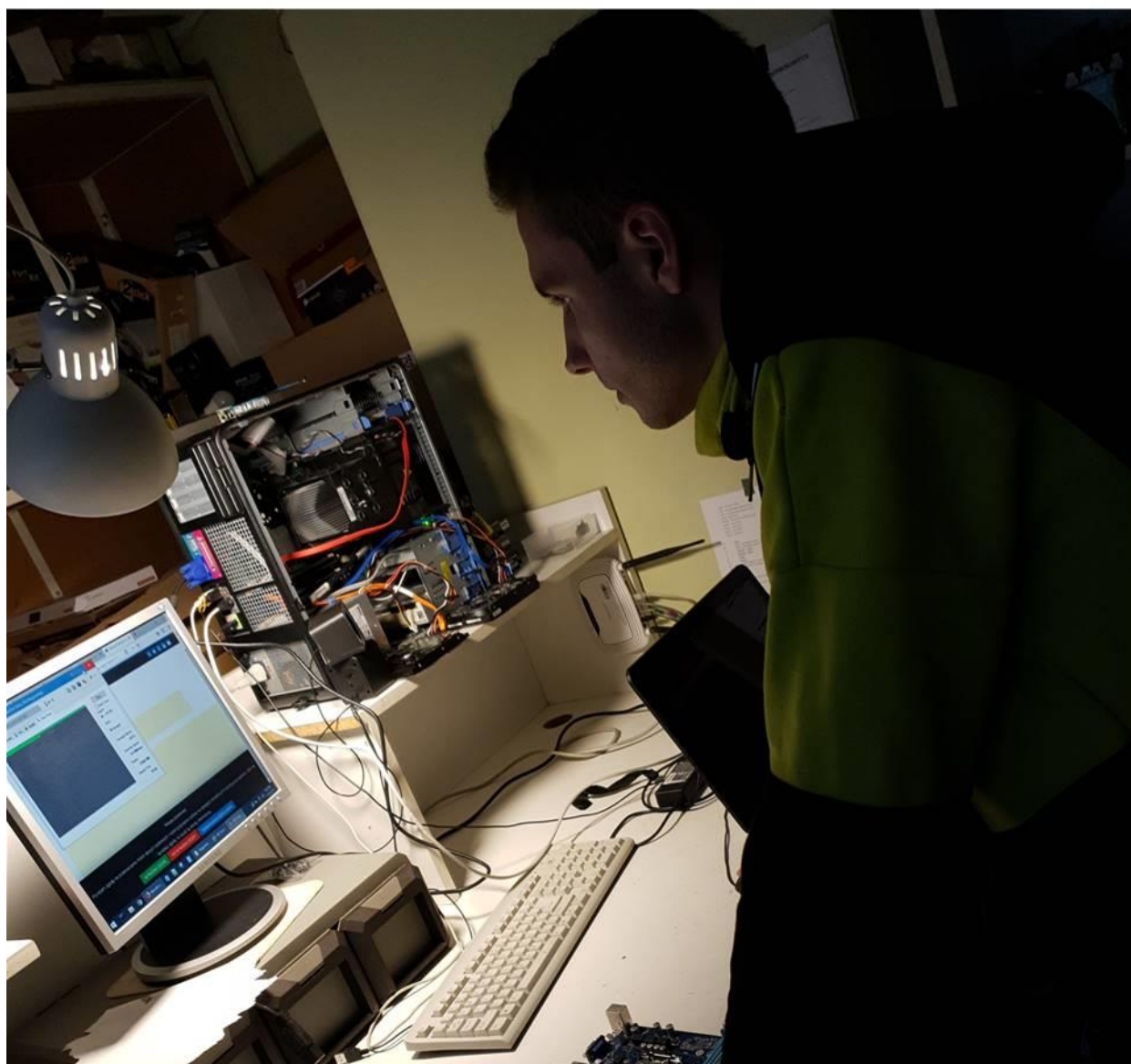
Według Małgorzaty Urban, dyrektor Centrum Kształcenia Zawodowego w Starachowicach, jedną z największych zalet wynikających z projektu jest możliwość wynagradzania uczniów za wykonywaną pracę podczas zajęć praktycznych, co jest silnym czynnikiem motywującym i pewnego rodzaju nowością dla uczniów technikum. Znana jest za to sama idea kształcenia praktycznego, które jest realizowane przez tę instytucję od 2014 r. Kiedy pojawiła się możliwość uzyskania grantu, od razu opisano model kształcenia praktycznego, aby zdobyć środki. Z takiego rozwiązania zadowoleni są przede wszystkim uczniowie, którzy oprócz nauki i pracy u przedsiębiorcy, odnoszą dodatkowe korzyści. Poza wynagrodzeniem, mogą liczyć na kursy, wyjazdy, uczestniczyć w targach budowlanych i gastronomicznych oraz różnych szkoleniach.

Podobnie, w sposób bardzo pozytywny, reagują na tę formułę kształcenia nauczyciele. Przyjęty przez CKZ model kształcenia polega na tym, że uczniowie kierowani na zajęcia praktyczne do placówki, odbywają je pod kierunkiem nauczycieli praktycznej nauki zawodu. Zapewnia to uczniom bezpieczną realizację podstawy programowej w danym zawodzie i skuteczne przygotowanie się do egzaminów. Podpisana została umowa z przedsiębiorstwami z branży budowlanej i gastronomicznej, na mocy której nauczyciele w sposób cykliczny odbywają z podopiecznymi zajęcia raz u jednego, a raz u innego przedsiębiorcy. Uczeń uczęszcza na zajęcia w kilku zakładach, poznaje ich specyfikę i różne formy pracy. Z punktu widzenia długoletnich doświadczeń Centrum jest to sprawa niezwykle istotna, gdyż absolwenci szkoły mają szersze możliwości znalezienia zatrudnienia, również w innych zakładach niż te, w których odbywali praktyki. W aktywnie wprowadzane działania na rzecz kształcenia praktycznego zaangażował się Powiat Starachowicki, będący organem prowadzącym szkół zawodowych i CKZ w Starachowicach. W obszarze jego zadań znalazło się między innymi zorganizowanie konferencji rozpoczynającej i kończącej projekt. „Sądzę, że są usatysfakcjonowani tym, że pozyskaliśmy środki, a odbiór grantu jest bardzo dobry” – dodaje dyrektor Urban.

Potwierdza taką obserwację Monika Skowron z Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Kielcach, który jest jednocześnie organem prowadzącym szkół w tym regionie. Jej zdaniem główna zaleta kształcenia dualnego polega na tym, że uczniowie po jego odbyciu przychodzą do szkoły lepiej przygotowani zawodowo i społecznie. Z tego też powodu ZDZ dostrzega możliwość wprowadzenia podobnego programu w przyszłości w większej ilości szkół zainteresowanych takim rozwiązaniem. Wszystko wskazuje na to, że kadra nauczycielska

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego i dyrekcja szkół pozytywnie ocenia współpracę z pracodawcami, która bardzo się poszerzyła. Pracodawcy sami dzwonią do szkół z pytaniem, czy nie będą realizowane kolejne projekty, w ramach których będą mogli przyjąć do siebie uczniów w celu przygotowania zawodowego. Chociaż nauczyciele nie towarzyszyli podopiecznym u pracodawców w tym modelu, to zaangażowano ich w inny sposób. Pomagali przy tworzeniu programów nauczania uwzględniając wymagania egzaminacyjne oraz potrzeby rynku pracy. Dowiedzieli się także od przedsiębiorców, jakie metody pracy mogą wykorzystać u siebie na zajęciach. Dzięki współpracy z pracodawcami otrzymali analizę potrzeb i oczekiwań na rynku pracy w zawodzie technik informatyk oraz cenne wskazówki do wykorzystania podczas zajęć lekcyjnych. Ponadto nawiązali istotne, z punktu widzenia obowiązkowych praktyk dla nauczycieli, kontakty z pracodawcami.

Trudno oprzeć się wrażeniu, że najważniejszym aspektem w kształceniu dualnym jest możliwość podnoszenia przez młodzież umiejętności zawodowych w rzeczywistym środowisku pracy. Wśród uczniów (KiM, w tym ON) i przedsiębiorców uczestniczących w wyżej wymienionym projekcie przeprowadzono ankiety, z których wynika, że nie spodziewali się, aż takiej różnicy pomiędzy tym, czego uczono ich w szkole, a wymaganiami pracodawców. Jak zauważyła pani Skowron uczniowie są bardzo zadowoleni, że poznali nowe treści w interesującym ich obszarze oraz innowacyjne narzędzia wykorzystywane w pracy informatyka w różnych gałęziach gospodarki, w tym w inteligentnych specjalizacjach województwa świętokrzyskiego. Nie wszystkie z nich są dostępne w szkolnych laboratoriach. Uczniowie i uczennice, w tym osoby z niepełnosprawnościami mieli możliwość poznania nowoczesnych technik informatycznych, poszerzenia wiedzy w branży informatycznej i podniesienia poziomu kompetencji społecznych. Większość uczniów otrzymała już zatrudnienie na okres wakacyjny. Aż 90% z nich zadeklarowało, że chcą dalej kształcić się u tego samego pracodawcy. Mogą wypracowywać sobie ścieżki kariery, a nawet związać się na stałe z danym pracodawcą. Rzeczywiste środowisko pracy pozytywnie wpływa na uczniów. Są bardziej kreatywni i dojrzały zawodowo, wiedzą czym jest punktualność i odpowiedzialność. Dużym zaangażowaniem w projekcie wykazali się też pracodawcy, dobrani spośród reprezentantów inteligentnych specjalizacji. Zapoznali się z całym programem kształcenia i dostosowali swoje wymagania pod kątem egzaminów zawodowych, które muszą zdać uczniowie po zakończeniu udziału w granicie. Powstało 12 różnych programów kształcenia dualnego na potrzeby konkretnych pracodawców.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Realizacja tego projektu była odpowiedzią na wprowadzenie niezbędnych zmian dotyczących dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy. Istnieje potrzeba aktualizacji programów nauczania, zwłaszcza dla kierunku technik informatyk, ponieważ wykorzystywane metody kształcenia są przestarzałe i nieadekwatne do rzeczywistych wymagań pracodawców. Ponadto istotną sprawą jest zacieśnienie współpracy pomiędzy pracodawcami, a nauczycielami zawodu. Być może należałoby rozważyć utworzenie specjalnej sieci współpracy na tej linii. Po trzecie potrzebne są konsultacje społeczne z pracodawcami w sprawie tworzenia programów kształcenia zawodowego tak, aby uwzględnione zostały ich realne oczekiwania wobec poziomu wykształcenia przyszłych pracowników w aspekcie efektów uczenia się tzn. wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych.

Według prognoz dla województwa świętokrzyskiego szkoły kształcące w zawodzie będą zmagaly się z problemem niżu demograficznego. Dlatego też koniecznością wydaje się zastosowanie kroków zaradczych, zmiana postaw wielu dyrektorów oraz podjęcie działań mających na celu promocję szkół zawodowych. Istotne jest ponadto większe skoncentrowanie się na praktycznej nauce zawodu². Część z tych postulatów już jest wprowadzana w życie. Realizowane są projekty mające na celu lepsze dopasowanie kompetencji uczniów do potrzeb pracodawców. Takie działania przyniosą efekty, nie tylko w dalszej perspektywie, ale też w ciągu najbliższych lat, ponieważ objęci programem uczniowie łatwiej znajdą satysfakcjonującą ich pracę.

² Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz systemu edukacji w województwie świętokrzyskim w kontekście przyszłej perspektywy finansowej 2014-2020. Raport końcowy, Katowice 2013, s. 57.

